

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

mazanice, celkem na 270 zlomků středověké keramiky (mimo jiné 29 okrajů a 27 částí den). Počet inventovaných artefaktů se přitom nepochybně sníží po dosud neprovedeném laboratorním zpracování nálezu, více kusů pochází totiž z několika snad rekonstruovatelných nádob. Souhor vykazuje vcelku obvyklou typovou skladbu, předběžně je možné identifikovat hrnky, hrnků s uchem, hrnce, tuhé zásobnice, džbány, zvoncovité poklice, trojnožky s vnitřní hnědou polevou a pohárek nebo štíhlý džbán. Doložit lze tuhou hrnčinu z počátečních fází života vsi ve 13. století i některé mladší tvary 14. věku, převážná většina keramiky však patří poměrně vyspělému zboží, zařaditelnému do období kolem poloviny 15. století (srov. obdobné lokální soubory - např. Belcredi 1990, 112-117; Procházka 1995; 1996). V kolekci však již chybí typická keramika pokročilé druhé poloviny 15. věku, známá např. z obléhacích bašt kolem Nového hradu u Blanska z roku 1469 a 1470 (Konečný-Merta 1976, 234-236, 238-240, 246-249). Pokud by nejmladší komponenty nalezené keramiky náležely zánikovému horizontu osídlení na lokalitě, stála by tak písemnost z roku 1461, naposledy Jedli jmenující bez výslovné zmínky o jejím opuštění, na samém konci existence vsi (viz Zemský archiv Opava, pracoviště Olomouc, fond Arcibiskupství v Olomouci - Lenní dvůr v Kroměříži, léno Blansko, sign. Q II b 3).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

- Belcredi, L. 1990: Čepička - opevnění nad klášterem Porta coeli v Tišnově - Předklášteří, Časopis Moravského muzea LXXV, Vědy společenské, 99-122.
- Doležel, J. 1987: Zaniklá středověká ves Jedle (k. úz. Černá Hora, okr. Blansko), Přehled výzkumů 1984, 68-69.
- Konečný, L.-Merta, J. 1976: Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamova, Archaeologia historica 1, 231-252.
- Procházka, R. 1995: Keramik des 14.-14./15. Jahrhunderts aus Brno und Boskovice. Ein Beitrag zur Regionalisierung der mittelalterlichen Keramik in Mähren, In: Endres, W.-Lichtwark, F. (Red.), Zur Regionalität der Keramik des Mittelalters und der Neuzeit. Beiträge des 26. Internationalen Hafner-Symposiums, Soest 5. 10.-9. 10. 1993. Denkmalpflege und Forschung in Westfalen 32, 113-124. Bonn.
- Procházka, R. 1996: Brněnská stolní a kuchyňská keramika 2. poloviny 14. století-počátku 15. století, Pravěk NŘ 4, 1994, 323-344.

Resumé:

Černá Hora (Bez. Blansko). Waldflur „Dolní Spálená“. Ortswüstung Jedle. Rettungsgrabung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno.

Das Dorf Jedle, das in den Jahren 1373 - 1461 als Eigentum von Blansko oder Spešov und in den Jahren 1554 sowie 1560 als wüst erwähnt wird, wurde im Jahre 1984 in dem bewaldeten Südteil des Katasters von Černá Hora, ca 450 m nordöstlich vom Jägerhaus in Závist lokalisiert. Nach bisherigen archäologischen Erkenntnissen ist mit der Entstehung des Dorfes in den ersten zwei Dritteln des 13. Jahrhunderts zu rechnen, verlassen wurde es nach der Mitte des 15. Jahrhunderts. Der Fundfonds wurde im Januar und Dezember 1999 erweitert, wo an dem Nordrand der Dorfes ein Teil der durch den Fallholz gestörten Kulturschicht untersucht wurde, die zahlreiche Keramikfragmente beinhaltet (geborgen wurden rund 270 Stk). Die Töpferware gewöhnlicher typologischer Zusammensetzung kann teilweise bereits in das 13. und 14. Jahrhunderts gereiht werden, es dominiert jedoch völlig die fortgeschrittenere Ware aus der Mitte des 15. Jahrhunderts, wohl aus dem Untergangshorizont der Fundstelle. Die charakteristische Keramik des späten 15. Jahrhunderts, die aus den Fundstellen in der Umgebung bekannt ist, war im Fund nicht vertreten; die Erwähnung des Dorfes im Jahre 1461 markiert wohl das Ende seiner Existenz.

DEBLÍN (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce - prostor zaniklého hradu jižně a jihovýchodně farního kostela sv. Mikuláše. Středověké osídlení. Záchranný výzkum.

V březnu, dubnu a květnu roku 1999 byly průběžně dle možností dozorovány zemní práce při budování středotlakých rozvodů plynu v obci. Soustavnější sledování všech tras v intravilánu Deblína ovšem ztěžovala či dokonce znemožňovala nepřilíh dobrá koordinace s provádějíci organizací i užitá technologie, kdy byly pokládány a ihned po položení zpětně zasypávány velmi krátké úseky plynovodu (20-100 m). Nepodařilo se tak zachytit jakékoliv stopy staršího osídlení například v jádru původní středověké trhové vsi na ploché ostrožně na pravém břehu Bolehlávky, kde byly z prostoru usedlosti č. p. 28 již roku 1937 získány snad hrobové nálezy 10. století a keramika ze sídlištních souvrství 13. věku (Michna-Unger 1964, 192-194, obr. 6, 7: 4; k urbanismu Deblína srov. např. Kuča 1996, 624-626).

Určitá zjištění se podařilo získat pouze z prostoru kostelní výšiny na levé, severní straně údolí potoka Bolehlávky. Dne 14. května 1999 byla nejprve prohlédnuta trasa již zahrnuté rýhy

plynovodu, vedená jižně od ohradní zdi hřbitova u farního kostela sv. Mikuláše okolo severní fronty budovy staré deblínské školy JJV směrem na prostranství s drobnou zástavbou, patrně na místě bývalého deblínského hradu jihovýchodně od kostela. Ze zbytků hlinitého výhozu rýhy asi 20 m východně staré školy a 40 m jihovýchodně kostela (tedy z předpokládaného vnitřního areálu hradu) zde bylo vyzvednuto 11 keramických zlomků (na Státní mapě 1 : 5 000 – odvozené, listu Tišnov 6-2 z roku 1990 jde přibližně o okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 407 a 277 mm; cca 469 m n. m.). Ve dvou případech šlo o okrajové části hrnců, zařaditelné jednak na přelom 13. a 14. věku, jednak do 15. století. Zbývající část souboru náležela komorovým kachlům a kachlům s prořezávanou čelní stěnou, zdobeným reliéfní figurální, vegetabilní (motiv vinného hroznu), či v případě prořezávaných kusů architektonicky pojatou výzdobou. Datace kachlů do 15. století přitom nevylučuje jejich vztah jak k deblínskému hradu, naposledy připomínanému roku 1466, tak k faře ve správě řádu německých rytířů (srov. Jan 1995, 16-21). Podle výpovědi dělníků navíc bagr při hloubení rýhy narazil těsně u severovýchodního nároží staré deblínské školy na přibližně 1 m silnou zeď, probíhající příčně uličním prostorem k severovýchodu (na výše uvedeném mapovém listu určuje orientačně místo nálezu bod, od Z a J okrajové sekční čáry v distanci 404 a 278 mm; okolo 470 m n. m.). Zeď byla údajně stavěna z kusů lomového kamene i hrubých kvádrů permských pískovců na velmi kvalitní maltu, takže k jejímu proražení muselo být použito pneumatického kladiva. Hypoteticky lze tento nález snad spojovat s vlastní architekturou hradu, o jehož podobě prozatím chybí jakékoliv další informace.

Na jižní okrajové terase kostelní výšiny zhruba 90 m JJV kostela pak plynovod prořal před domy č. p. 93 a 99 velmi slabou a nežetelnou kulturní vrstvou, nasedající na podloží zvětralých svrateckých žul a ortorul (na již zmíněném mapovém listu se jedná o okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry ve vzdálenosti 405 a 265 mm; cca 459 m n. m.). Přímou v profilu sice nebyly pozorovány žádné artefakty, z vyvzeleného materiálu se však 17. května 1999 podařilo shromáždit kromě úlomku zvířecí kosti celkem 15 keramických fragmentů (z toho 5 okrajových a 4 z výdutí s dekorem). Mladší složku přitom tvoří dva novověké kusy s vnitřní glazurou, výduť s kovově lesklým zakuřovaným povrchem patrně z 15.-16. století a dva úlomky z horní třetiny masivního hrnce se slídovým ostřivem zřejmě z první poloviny 14. věku. Starší a rozsáhlejší část pak reprezentuje typická tuhá keramika první a druhé poloviny 13. století (hrnky, hrnce, zásobnice), bohatě zdobená radélkovaným i rytým dekorem (vlnice, oběžné rýhy). Stejně jako v případě obdobných nálezů z téže polohy v roce 1994 (Doležel 1997), i tuto

kolekci lze snad interpretovat jako pozůstatek prvotního osídlení kostelní výšiny, souvisejícího s původním sídlem pánů z Deblína a od druhé poloviny 13. století přímou s deblínským hradem.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

- Doležel, J. 1997: Deblín (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1993-1994, 193-194.
- Jan, L. 1995: Neznámá listina na deblínském panství, Časopis Matice moravské CXIV/1, 3-24.
- Kuča, K. 1996: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. A-G. Praha.
- Michna, P.-Unger, J. 1964: Mladohradištní a středověké nálezy z Deblína (okres Brno-venkov), Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XII, řada archeologicko-klasická E 9. 192-195.

Resumé:

Deblín (Bez. Brno-Umland). Intravillan der Gemeinde-Raum der untergegangenen Burg südlich der Pfarrkirche des Hl. Nikolaus. Mittelalterliche Besiedlung. Rettungsgrabung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno.

Bereits in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts trug das bedeutende Adelsgeschlecht der Gefolgemitglieder der mährischer Markgrafen das Prädikat „von Deblín“. In der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts wurde die Gemeinde zum Marktzentrum einer großen Herrschaft und in der Nähe der ausgedehnten spätromanischen St. Nikolaus-Kirche entstand die Burg als neue Residenz der Herren von Deblín. Aus dem Raum des Städtchens sind auch ältere Grabfunde wahrscheinlich aus dem 10. Jahrhundert bekannt, obwohl Deblín schon außerhalb der damaligen Siedlungsökumene, auf einem Bergplateau in der Seehöhe von ca 460 m liegt. Bei dem Aufbau der Gasleitung in den Frühlingsmonaten 1999 kamen relativ wenige neue Fakten zur mittelalterlichen Siedlungsstruktur an den Tag. Gewisse neue Erkenntnisse wurden nur im Raum des Kirchenhügels gewonnen. Zwischen dem Gebäude der ehemaligen Schule und der Kirche stieß der Aushub auf eine mehr als 1 m dicke Umfassungsmauer (?) der Deblíner Burg, aus deren vorausgesetztem Innenareal, ca 40 m südlich von der Kirche entfernt, Fragmente von Keramik und reich verzierten Kacheln aus dem 14.-15. Jahrhundert stammen. Ca 90 m südlich der Kirche wurde dann vor den Häusern Nr. 93 und 99 eine Siedlungsschicht mit relativ reichen Keramikfunden aus der 1. sowie 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts erfaßt, die sich zur ursprünglichen Besiedlung der Kirchenanhöhe bezieht.